

SOTEN SOSIAALIPOLITIikkaA

Pääkirjoitus

 Janus

Helmikuun alussa uutiset kertoivat jälleen kerran, että sote-uudistuksen toteutus on ongelmassa ja lopputulos on arvaamaton. Toimittajat, poliitikot ja muiden alojen tutkijat kääntyvät meidän sote-uudistusta seuraneiden sosiaalitieteilijöiden puoleen ja kysyvät, mitä tästä kaikesta pitäisi ajatella. Tuleeko takkia vai tuloskukkaro, kartano vai harakanpesä (Lehto 2015)?

Pulmana on se, ettei sote-uudistuksesta ole saatavissa kuin niukasti tutkimustietoa. Kysymys on keskeneräisestä ja poukkoilevasta prosessista, jota on vaikea tutkia. Liikkuvaan junaan on vaikea tähdätä – varsinkin jos on itse sen kyydissä. Juhani Lehto (2015), yksi harvoista virallisten valmisteluryhmien ulkopuolelle jääneistä sote-asiantuntijoista, kyseenalaistaa sote-uudistuksessa hallinnon keskittämistä valtiolle. Lisäksi Lehto arvostelee jyrkästi valinnanvapauden valmistelua ja erityisesti THL:n roolia siinä. Lehto myös pelkää, että uudistus johtaa sosioekonomisten terveyserojen kasvuun, kun julkisen talouden niukkuus pakottaa nostamaan käyttäjämaksuja ja rajaamaan palveluita.

Toisen kiinnostavan ulkopuolisen näkökulman sote-uudistukseen tarjoaa Richard Saltmanin ja Juha Teperin (2016) tuore tutkimusartikkeli *Health Economics, Policy and Law* -lehdessä. Saltman ja Teperi tarkastelevat laajemmassa kontekstissa Suomen sote-uudistuksen toteutusta kiinnittäen huomiota samaan ongelmaan kuin Lehto. Väestön ikääntyminen ja pitkän aikavälin kehnot talousnäkymät pakottavat sotemenojen säästöihin. Sipilän hallitus on linjannut, että ikääntymisestä huolimatta sote-menot eivät saisi kasvaa enempää kuin 0,9 prosenttia vuodessa. Jos menojen kasvun hillitseminen onnistuu, Suomi säästää vuonna 2029 yhteensä kolme miljardia euroa verrattuna tilanteeseen, jossa menojen kasvuvauhti jatkuu nykytasolla.

Julkinen keskustelu sote-uudistuksesta on keskittynyt erilaisiin malleihin sekä ohjaus- ja rahoitusmekanismeihin, mutta kokonaisrahoituksen kestävyyttä ei ole juuri pohdittu. Saltman ja Teperi ehdottavat, että uudistuksessa kiinnitettäisiin enemmän huomiota potilaan/asiakkaan ja hänen perheensä rooliin hoidon ja hoivan toteuttamisessa. Kyse voisi olla palveluseteleiden ja omaishoidon tuen kehittämisen lisäksi vertaistuesta, ryhmätoiminnasta ja verkon kautta toimitetuista palveluista.

Sote-uudistuksen valinnanvapauden toteuttamiseen liittyy ajatus niin kutsutun monikanavarahoituksen purkamisesta. Saltman ja Teperi asettuvat epämuodikkaasti vastustamaan monikanavarahoituksen purkamista. Heidän mukaansa mo-

nikanavarahoitus on sote-menojen heikon rahoitustilanteen vuoksi tarpeellinen ”paineventtiili”, joka pitää osan potilaista ja asiakkaista julkisen järjestelmän ulkopuolella. Nämä potilaat ja asiakkaat (tai heidän työnantajansa tai vakuutusyhtiönsä) maksavat suuremman omavastuun omista palveluistaan ja säästävät näin varoja muiden julkisen järjestelmän asiakkaiden ja potilaiden palveluiden rahoittamiseen.

Kelan sote-rahoituksen leikkaamisen sijaan Saltman ja Teperi ehdottavat sen laajentamista sekä muitakin kannustimia yksityisten vakuutusten kysynnän kasvattamiseksi. He myös hahmottelevat keskinäiseen vakuuttamiseen perustuvia voittoa tavoittelemattomia vakuutusyhtiöitä, jotka ottaisivat vastuuta tiettyjen asiakasryhmien sote-vakuuttamisesta.

Sosioekonomisten terveyserojen kaventamisesta kiinnostuneet ovat vastustaneet yksityisiä vakuutuksia ja kannattaneet monikanavarahoituksen purkamista. Jatkuvaassa taloudellisessa niukkuudessa Saltman ja Teperi tuntuvat kysyvän, onko periaate tärkeämpi kuin lopputulos. Ilman ratkaisevaa muutosta Suomen taloudessa ja veropolitiikassa julkiset sote-rahast eivät ehkä riitä sellaisen kattavan palvelutason ylläpitoon, jonka parempituloiset ovat valmiita hankkimaan omalla rahalla ja yksityisten vakuutusten avulla. Jos tämä sallitaan, tehdään samalla tilaa julkisen palvelulupauksen laajentamiselle – tai ainakin vähennetään painetta sen kaventamiselle.

Tieteellinen keskustelu sote-uudistuksesta on viriämässä. Sen sytyttäjiksi tarvitaan ennen muuta niitä Lehdon, Saltmanin ja Teperin kaltaisia asiantuntijoita, jotka eivät ole liian käsiään savessa (lue sote-valmistelussa) ja jotka uskalta-
vat esittää valtavirrasta poikkeavia ja syvällisesti argumentoituja näkemyksiä.

Heikki Hiilamo

LÄHTEET:

- Lehto, Juhani (2015) Rakentuuko sotesta kartano vai harakanpesä? Talous ja yhteiskunta 4: 48–53.
Saltman, Richard & Teperi, Juha (2016) Health reform in Finland: current proposals and unresolved challenges. Health Economics, Policy and Law 11: 1–17.